

Het archeologisch onderzoek in de stad Breda

In 1982 werd op initiatief van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) een rapport samengesteld over de stand van zaken ten aanzien van het archeologisch onderzoek in de Nederlandse steden. Het kreeg als titel: „Het Bodemarchief bedreigd. Archeologie en planologie in de binnensteden van Nederland”.* Sprekend over Breda moeten de auteurs vaststellen dat in de Bredase stadskern de mogelijkheid voor archeologisch onderzoek reeds in belangrijke mate verloren is gegaan of door planologische maatregelen in de toekomst ernstig wordt bedreigd.

In het verleden zijn in Breda maar weinig archeologische onderzoeken verricht. Gelegenheden daartoe bij de uitvoering van bouwprojecten, zoals de aanleg van een parkeergarage in de voormalige haven, zijn niet of onvoldoende benut. Door graafactiviteiten is op veel plaatsen de bodem zodanig verstoord, dat alle historische informatie die hij de archeoloog kon verschaffen, is vernietigd.

Een overzicht van vroeger verrichte opgravingen in Breda vindt men o.a. in het artikel van Dr. F. A. Brekelmans over de middeleeuwse omwalling van Breda in deel XXX (1977) van dit Jaarboek. Hetzelfde deel bevat een bijdrage van L. Moelands over de opgraving die in 1976 onder zijn leiding door de Archeologische Werkgroep Breda werd gedaan op het terrein aan de Vlaszak, waar een groot gemeentelijk kantoorgebouw moest verrijzen. Opzienbarend was daarbij de vondst van een forse ronde bakstenen fundering van de in 1332-1334 gebouwde stadspoort (Gasthuispoort) en van een natuurstenen fundament van een nog ouder poortgebouw.

De genoemde werkgroep, gevormd door enkele enthousiaste amateur-archeologen, verrichtte in de winter van 1978/1979 een onderzoek in de bodem onder de Waalse kerk. De gelegenheid daartoe deed zich voor

* Het rapport verscheen onder redactie van W. A. van Es, J. M. Poldermans, H. Sarfatij en J. Sparreboom.

doordat dit gebouw o.a. wegens verzakking van de vloer voor de diensten was gesloten.

Sedert de jaren 70 gingen enkele (grote) gemeenten, die zich bewust werden van het gevaar dat hun archeologisch erfgoed bedreigde, over tot het instellen van een eigen oudheidkundige dienst. Men zag in dat landelijke instituten zoals de ROB en het IPP (Instituut voor Pre- en Protohistorie van de Universiteit van Amsterdam) nooit over voldoende capaciteit zouden kunnen beschikken om het urgente onderzoek in de talrijke Nederlandse steden ook maar in enigszins voldoende mate te effectueren.

In 1981 besloot het gemeentebestuur van Breda het voorbeeld van andere steden te volgen en een stadsarcheoloog in dienst te nemen. Voor deze nieuwe functie werd aangetrokken Drs. Renée Magendans, die in augustus van dat jaar met haar werkzaamheden begon. Om redenen van praktische aard werd zij ondergebracht bij de Dienst van Openbare Werken. Een systematische aanpak van het stads kernonderzoek werd nu mogelijk. Hierbij werd prioriteit gegeven aan het onderzoek in de Waalse kerk, die in afwachting van een algehele restauratie tijdelijk buiten gebruik was.

Een belangrijk facet van de taak van een archeoloog is het determineren, ordenen, inventariseren en beschrijven van alles wat bij de opgraving is aangetroffen: allerlei soorten voorwerpen, waarvan meestal slechts brokstukken te voorschijn komen, en sporen zoals funderingsresten, verlande grachten en sloten, vergaan hout, brandlaagjes etc. De historische wetenschap is er mee gediend dat de bevindingen van de archeoloog uitvoerig en gedetailleerd worden beschreven. Anders dan een onderzoek in geschreven documenten kan een onderzoek in de bodem niet worden herhaald. De informatie die daarin ligt opgesloten, kan in haar originele context slechts éénmaal worden waargenomen en bestudeerd.

Het verslag dat Drs. Magendans over de opgravingen in de Waalse kerk heeft geschreven, heeft zij ter publicatie in het Jaarboek van „De Oranjeboom” aangeboden. De redactie is haar daarvoor erkentelijk en heeft dit verslag gaarne integraal opgenomen. De tekst wordt geïllustreerd met duidelijke en instructieve tekeningen en enkele foto's, waardoor de archeologisch niet geschoolde lezer de technische beschrijving

gemakkelijker zal kunnen volgen. Het moet voor hem interessant zijn te zien hoe met behulp van een enkel teruggevonden fragment een oude kan of pot geheel kan worden gereconstrueerd.

De betekenis van de archeologie is daarin gelegen dat zij juist die gegevens over de geschiedenis van de stad verschaft die in geschreven bronnen niet of nauwelijks worden aangetroffen. Het betreft in de eerste plaats het ontstaan en de oudste geschiedenis. In de tweede plaats gaat het om een soort informatie die zelden in de oude geschreven bronnen voorkomt, namelijk gegevens over het dagelijks leven en werken (woningbouw, huisraad, eet- en drinkgerei, kleding etc.).

De opgraving in de Waalse kerk was nog slechts een archeologisch stadsonderzoek van beperkte omvang en Drs. Magendans moet dan ook terughoudend zijn in haar conclusies. Toch kan zij reeds enkele trekken schetsen van het beeld dat wij ons van dit stukje Breda in de oudste periode van de stad moeten vormen.

Drs. C. Th. Lohmann